

Midweekroeien

In deze tocht roei je door Amsterdam, zoals het eruit zag ten tijde van de oprichting van onze club en de daarop volgende jaren. Een periode waarin de roeisport zich ontwikkelde.

Veel plezier bij deze tocht.

Carine Hoogveld

JUBILEUMTOCHT 150 JAAR R&ZV DE AMSTEL: TERUG IN DE TIJD DAT DE CLUB WERD OPGERICHT

Nadat in 1944 het tegenover de Ijsbreker aan de Amstel gelegen clubgebouw van de R&ZV de AMSTEL op last van de Duitsers was afgebroken, zou het tot 1954 duren voordat de R&ZV de Amstel weer over een eigen clubhuis beschikte. De 'Herstelwetgeving Oorlogsschade' van 1948 bood Amsterdamse roeiverenigingen een nieuwe vestigingsmogelijkheid, resulterend in de huidige locatie. Arthur Staal liet zich bij zijn ontwerp inspireren door het bovenste deel van een schip (met scheepsbrug, hutten, een dek en een mast). In 1954 opende de club haar deuren (foto 1). Ook het naast de club gelegen Shellstation is een ontwerp van Staal.

foto 1

GA BIJ DE KOM BB UIT HET AMSTELKANAAL IN.

Op de hoek van de Jozef Israëlskade en de Diamantstraat nr. 415 schreef Gerard Reve 'De avonden'. Het werd in 1947 gepubliceerd onder de auteursnaam Simon van het Reve, maar tijdens de bouw van het nieuwe clubhuis R&ZV de Amstel, in 1953, werd het boek onder zijn eigen naam gepubliceerd. Een piepklein tegeltje aan de wand met 'Egters 66' verwijst naar de hoofdpersoon uit zijn boek, de kantoorklerk Frits van Egters.

Het vlak voor de brug op de hoek gelegen **woonblok aan SB nrs. 4 en 5** met de rode deuren en de erker van dakpannen is een ontwerp van Margaret Kropholler, de vrouw van de architect van R&ZV de Amstel. Ze was de eerste vrouwelijke architect in Nederland.

De Kramerbrug (nr. 400) vlak voor de Amstel is een prachtig voorbeeld van een brug gebouwd in de stijl van de Amsterdamse School (1917, Piet Kramer). Bijzonder zijn ook de beide huisjes. In het **Bruggehuisje aan SB** is het kleinste theatertje van Amsterdam gevestigd: het kinderverteltheater. De met zeehonden afgedekte koppijlers van Hildo Krop zijn het bekijken waard.

GA SB UIT NAAR DE IN 1855 OPGERICHTE AMSTERDAMSCHES STUDENTEN ROEIVEREENIGING NEREUS

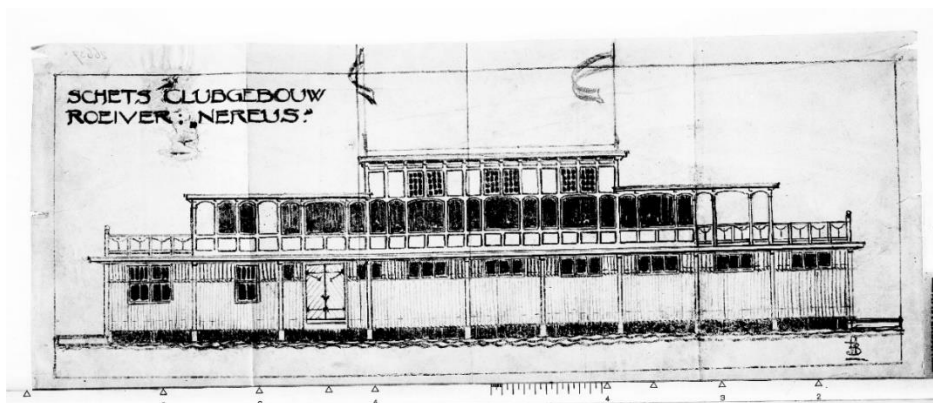

foto 2

Vanaf de tweede helft van de 17^e eeuw werden aan weerszijden van de Amstel 41 buitenhuizen gebouwd, waarvan er slechts drie zijn behouden.

Ter hoogte van roeivereniging **A.S.V. Nereus** (op een verbouwingstekening uit 1910 afgebeeld, foto 2) lag aan **SB** aan de **Amstelkade** de **buitenplaats Meerhuizen** (foto 3). In de jaren '20 van de vorige eeuw was in Meerhuizen een kunstenaarskolonie gevestigd, waar onder andere Charley Toorop, Peter Alma, John Raedecker en Jan Haverman woonden en werkten. De kolonie moest wijken voor het Plan Zuid van Berlage.

foto 3

In het midden van de Amstel lag vanaf 1881 ter hoogte van Nereus een op elf pontons rustend **zwembad** met drie bassins (een kinderbad van 70 cm diep, een lesbad van ca 110 cm en het drie meter diepe zwembad). De badinrichting telde zo'n 80 badhokjes (foto 4).

foto 4

Voor een bad inclusief zwembroek en handdoek betaalde je 25 cent. Pas vanaf 1886 mochten er ook vrouwen zwemmen. De zweminrichting had een mooi café met ramen rondom en een bovenbouw met terrassen. Op zondagmiddagen waren er concerten en bij roeiwedstrijden kon je er vanaf tribunes naar de wedstrijden kijken. Met kettingbootjes ging je erheen. In 1891 brandde 'de Amstel' af. Na de herbouw nam de belangstelling af en een tweede brand in 1902 betekende het definitieve einde.

STEEK BIJ NEREUS DE AMSTEL OVER IN DE RICHTING VAN ROEICENTRUM BERLAGE EN BLIJF DE AMSTEL VOLGEN AAN SB ZIJDE

Op de hoek van de Amstel en de Ringvaart lag van 1880 tot 1934 het zeer populaire **café Schollenbrug, met een grote tuin en speeltuin aan de Ringdijk en een terras aan de Amstel (foto 5).**

foto 5

De Weesperzijde was na de drooglegging van Watergraafsmeer in 1629 de belangrijkste uitvalsweg naar Weesp. Er kwamen tal van uitspanningen, herbergen met aanlegsteigers voor pleziervaartuigen, veerdiensten en buitens. Er was altijd wel wat te doen, zoals bijvoorbeeld deze demonstratie in reddingszwemmen (foto 6).

foto 6

Aan de andere kant van de Ringvaart lag het in 1881 geopende Café Maas, eveneens met grote tuin, terras en speeltuin. Beide cafés waren voor klanten goed bereikbaar door de in 1885 bij het Amstelhotel geopende paardentramverbinding en vanaf 1901 via de Haven-Stoombootdienst van het Rokin en de Dam. Destijds een geliefd uitje naar de uitspanningen aan de rand van de stad.

Naast café Maas lag de **tramremise** van de Amsterdamsche Omnibus Maatschappij (AOM, **Weesperzijde nr.144**, foto 7).

foto 7

De AOM) reed in eerste instantie met paardentrams, maar ging later met rijuigen op rails rijden (foto 8).

foto 8

Op de huidige plek van roeivereniging KARZV De Hoop lag vanaf 1909 Roeivereniging Poseidon (foto 9). Deze, aanvankelijk in een loodsje aan de Omval gelegen vereniging, werd in 1907 opgericht, omdat Joden in de bestaande verenigingen vrijwel niet door de ballotage kwamen.

Het nieuwe clubgebouw der roei- en zeilvereniging „Poseidon“.

foto 9

Bij Poseidon mocht niemand op grond van godsdienst, ras of geslacht geweigerd worden.

Als vergelding voor een voor een bomaanslag op een Duitse officierswoning deed de Grüne Polizei in juni 1941 een inval bij Poseidon, waarbij 12 leden werden afgevoerd en later overgebracht naar kamp Schoorl en Mauthausen.

Het verenigingsgebouw werd geconfisqueerd door de Duitsers. In 1943 werd plezierroeien verboden, maar trainingen voor wedstrijden mochten doorgaan.

In 1944 moesten op bevel van de Duitsers alle roeiverenigingen langs de Amstel worden afgebroken. Ze zouden in het schootsveld liggen. In de jaren '50 werden deze verenigingen al dan niet met hulp van de 'Herstelwetgeving Oorlogsschade' van 1948 weer opgebouwd. Poseidon, waarvan 80% van de 300 leden na de oorlog niet terugkeerde, was te klein om voor subsidie in aanmerking te komen. Daar had je minimaal 200 leden voor nodig. Met een inzamelingsactie werd geld bijeengebracht en uiteindelijk opende Poseidon in 1954 haar clubhuis aan de Ouderkerkerdijk, naast Sköll en Willem III.

De in 1848 opgerichte **Roeivereniging De Hoop** lag aanvankelijk in de jachthaven bij de Hoge Sluis. Auke Komter ontwierp in 1952 het nieuwe clubhuis in de stijl van de nieuwe

zakelijkheid (foto 10). Openheid en lichtinval speelden een belangrijke rol in zijn ontwerp.

foto 10

Bij de vernieuwbouw van Arons en Gelauff in (2010) bleef de kenmerkende openheid bewaard

Aan de overkant van de Amstel ligt het voormalig raadhuis **Nieuwer Amstel** (neorenaissancestijl, Roelof Kuipers, 1889) dat ook lang dienst deed als gemeentearchief. Tegenwoordig is het een hotel. De gemeente Nieuwer-Amstel (sinds 1964 Amstelveen) liet dit raadhuis aan de uiterste buitengrens van haar grondgebied bouwen in een poging om de gemeente Amsterdam ervan te weerhouden dit gebied te annexeren. In 1896 gebeurde dit alsnog.

Zoals te zien op een foto van Jacob Olie (foto 11) lag er naast dit stadhuis, ter hoogte van de Tolstraat een poort om tol te heffen. Met deze tol werd de aanleg en het onderhoud van de Amsteldijk bekostigd.

foto 11

Ter hoogte van de school (nr. 55 aan SB) lag vanaf 1865 de Koninklijke Nederlandsche Beijersch Bierbrouwerij (foto 12). Vanwege concurrentie van Heineken en Amstel werd de KNBB in 1926 opgeheven; de gebouwen gingen in 1983 in vlammen op.

foto 12

Destijds lag de fabriek nog in landelijk gebied (foto 13).

foto 13

Op de plek van het woon- en zorgcentrum Amstelhuis (**aan BB vóór de Nieuwe Amstelbrug**) lag de **St. Willibrordus buiten de Veste** (foto 14). Pierre Cuypers bouwde samen met zijn zoon Jos met tussenpozen van 1871 tot 1924 aan deze kerk, die in 1966 gesloten en in 1971 wegens bouwvalligheid gesloopt werd.

foto14

In 1901 begon Hendrik Berlage aan de bouw van de **Nieuwe Amstelbrug**.

Na de brug ligt aan **BB Amsteldijk nr 25** het met een torentje getooide voormalige **Amstel-Badhuis** (1882, naar ontwerp van A.A.M. Beretta), bedoeld voor een chique clientèle (foto 15).

foto 15

Van badhuis werd het een geneeskundige badinrichting met pneumatische- en koud waterbehandelingen.

Tot 1921 was het een badhuis. In de 17e eeuw lag hier herberg De Beerebijt, waar de uitbaters gevechten organiseerden waarbij honden werden losgelaten op beren (mannetjesvarkens), het zogenaamde berebijten. De Berebijt was ook geliefd bij kunstenaars en schrijvers van de Tachtigers. In de tweede helft van de 19e eeuw verdween de populaire herberg om plaats te maken voor de woningen van De Pijp.

Op de plek van een 17e-eeuwse gelijknamige herberg ligt het aan **SB** gelegen **Café Restaurant de Ysbreeker** (1884, foto 16). De ijsbreker voor de deur moest de Amstel ijsvrij te houden voor de aanvoer van vers water vanuit de Vecht.

In het begin van de twintigste eeuw groeide de Ysbreeker uit tot een ontmoetingsplek voor kunstenaars en socialisten. Vanwege het zogenaamde Wilhelmina-biljart (een zwaar biljart met een vijfde poot) werd het een van de belangrijkste biljartcentra.

foto 16

Omdat de Ysbreeker zoveel Joodse klanten had, moest het op last van de bezetter in 1941 haar deuren sluiten. Er volgde een periode van verval, totdat het café in de jaren '80 van de vorige eeuw uitgroeide tot een centrum van eigentijdse muziek. De vanuit deze locatie uitgezonden radio- en televisieprogramma's (waaronder het literatuurprogramma van Adriaan van Dis) droegen bij aan de populariteit.

Recht tegenover de Ysbreeker (**aan de Amsteldijk nrs.17 - 26**, ter hoogte van het kasteelachtige torentje bij de Tweede Jan Steenstraat) lag aan **BB** het in 1885 door Bert Johan Quëndag ontworpen **club- en botenhuis R&ZV de Amstel** (foto 17).

foto 17

Dit in chaletstijl gebouwde op palen boven het water staand gebouw (foto 18) heeft hier tot 1944 gestaan, toen het op last van de Duitsers moest worden afgebroken.

foto 18

Het ledenaantal nam toe, waardoor er een brede basis voor het wedstrijdroeien ontstond. 'De Amstel' telde zelfs mee op Europees niveau (1923 zilver in 1x en 2x; 1924 goud in 4+, 1925 zilver in 2-en 4-; culminerend in 1929 met de Diamonds Sculls voor skiffeur Bertus Gunther).

Tussen de Tweede Jan Steenstraat en de Govert Flinckstraat lag vanaf 1886 het door Ingenohl gebouwde **schuithuis met kledkamer en woonhuis** van de **A.S.V. Nereus**. Vanwege het steeds grotere ledenaantal, verhuisde de club in 1899 naar de huidige locatie; in 1915 uitgebreid met een bovenbouw. Na de sloop van het clubhuis in 1944, volgde in 1953 de nieuwbouw.

Gedurende een hele korte periode (van 1896 tot 1901) lag het botenhuis van **Willem III** aan de Amstel op **de hoek van Stadhouderskade**.

Tegenover het clubhuis van de Amstel lag destijds ook het Clubgebouw van de Koninklijke Amsterdamsche Roei- en Zeilvereniging '**De Hoop**' (foto 19).

foto 19

Omdat De Hoop de Skiffhead organiseerde, lag de finishlijn vanaf 1886 bij de Hoop (foto 20); later werd die verplaatst naar de huidige plek van de Hoop.

foto 20

In de 19^e eeuw namen alleen mannen deel aan roeiwedstrijden. Vanaf 1914 werden roeiwedstrijden voor vrouwen toegestaan als stijlwedstrijden. Een jury beoordeelde roeisters op perfectie van de roeibeweging en het uiterlijk van de ploeg. In 1970 was er geen belangstelling meer voor deze stijlwedstrijden.

De studentenvereniging Nereus liet vanaf 1903 vrouwen toe en vanaf 1910 konden ze deelnemen aan wedstrijden. Willem III volgde in 1906, De Hoop in 1916. Pas in 1934 werden bij R&ZV de Amstel vrouwen officieel toegelaten en dan nog vooral om financiële redenen. Het ledenaantal steeg daardoor aanzienlijk.

Ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van De Hoop verving men het oude clubhuis in 1923 door een nieuw. Michel de Klerk ontwierp het clubhuis in de stijl van de Amsterdamse School (foto 21).

foto 21

Bij de oprichting lagen zowel de Hoop (in 1848 tot 1877, foto 22) als de Amstel (1874 - 1878, foto 23)) in de Amstel jachthaven bij de Nieuwe Sluis tegenover het Amstelhotel.

foto 22

In 1848 lieten een zestal jonge lieden van goeden huize (daarvoor was roeien voorbehouden aan boeren die hun waar naar de markt brengen) zich onderwijzen in het roeien. Dat resulteerde in de oprichting van De Hoop.

De Amstel werd in 1874 opgericht, toen het voor deelname aan roeiwedstrijden verplicht werd je in verenigingsverband in te schrijven. Vier kleine roeiclubjes van 30 man Y-stroom, Zwaluw, Saturnus en Insulinde) besloten een vereniging op te richten onder de naam De Amstel, waarbij ze gebruik maakten van het schuithuis van De Zwaluw.

foto 23

Nadat de jachthaven in 1878 werd geruimd, huurde De Amstel twee bogen onder de Hoogesluys (foto 24).

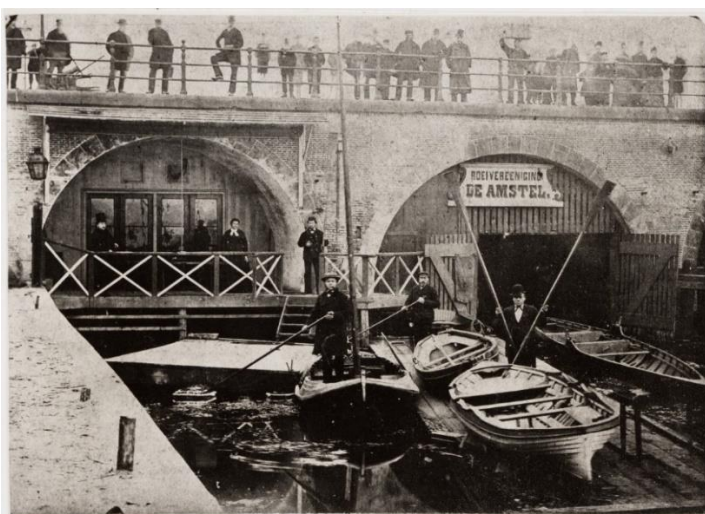

foto 24

Omdat de Hogesluis te hoog bleek voor de aanleg van een elektrische tram, moest de Amstel in 1882 wederom op zoek naar een andere locatie. De Hogesluis werd afgebroken en verlaagd.

De Amstel vestigde zich ter hoogte van de vroegere finish van de Head, tegenover de IJsbreker in het door Quëndag ontworpen clubhuis.

Het door de Joodse arts Samuel Sarphati opgerichte **Amstel Hotel aan SB** (Cornelis Outshoorn, 1867) is een vermaard vijfsterrenhotel. Aanvankelijk leek het erop dat Sarphati zijn investering niet zou terugverdienen. Toen dr. Johann Metzger (die aan de basis van de fysiotherapie stond) een groeiend aantal aristocratische patiënten in het Amstel Hotel ging behandelen, werd het een tijdje een kuuroord voor adellijke en koninklijke gasten uit de hele wereld. Koningin Elisabeth, The Rolling Stones, maar ook drugsbaron Klaas Bruinsma verbleven in het hotel.

foto 25

De door Willem Springer in 1883 ontworpen **Hogesluisbrug** kreeg een mondaine uitstraling, omdat het destijds dé toegangsroute was naar de stad. De brug paste mooi bij de allure van het Amstel Hotel en het inmiddels afgebrande Paleis

voor Volksvlijt (foto 25). Achter het Amstel Hotel, ter hoogte van de huidige Wibautstraat lag namelijk van 1843 tot 1939 het Weesperpoortstation, een station voor treinen richting Utrecht.

Vaar onder Hogesluis door naar de Amstelsluizen.

De Amstelsluizen zijn in 1673 aangelegd ter verbetering van de waterverversing. Vanuit de kleine huisjes aan weerszijden van het sluishuisje werd de tol geïnd.

Nadat Oscar Carré met zijn rondreizend circus grote bekendheid verworven had, vestigde hij zich in Amsterdam. Het aan de **SB gelegen Carré** opende als 'Steenen Circus' zijn deuren in 1887.

Omdat Carré vlakbij het (voormalige) treinstation lag, kon Oscar Carré zijn circusdieren gemakkelijk vervoeren (foto 26]. Hij woonde met zijn gezin in de bedrijfswoning, waarin zich nu de Loge Foyer bevindt. Het inmiddels Koninklijk Theater Carré is in classicistische stijl gebouwd door Jan van Rossum.

foto 26

Op de **rand van de eerste Amstelsluis** kun je aan **SB** nog net **het hoofd met fluitketel** van de komiek André van Duin zien, dat Streetart Frankey (ofwel Frank de Ruwe, zoals hij eigenlijk heet) maakte ter ere van diens 75e verjaardag.

Blijf rechtdoor roeien onder de **Magere Brug** door.

Hoewel deze brug oud oogt, werd hij in 1934 ontworpen door Piet Kramer, die voor Amsterdam zo'n tweehonderd bruggen ontwierp.

GA BB UIT DE KEIZERSGRACHT OP

Aan **BB** liggen op **nrs. 790 tot 776** zeven halsgevels.

Je bent nu aangekomen bij de kruising van de Reguliersgracht, waar je links en rechts uitkijkt over de vele **welfbruggen** (in totaal negen).

De 19^e-eeuwse **Nieuwe Waalse Kerk (SB nr. 676)** naast Museum van Loon kwam in de plaats van een eerdere, door brand verwoeste, kerk. De nieuwe kerk werd in 1856 door Abraham Godefroy ontworpen in een eclectische stijl (een mengeling van stijlen, in dit geval neoclassicistisch en neoromaans, foto 27). Sinds in 1685 de Hugenoten (Franse Calvinisten) in het katholieke Frankrijk vogelvrijverklaard waren, vestigden zich veel Walen in de Republiek. De groeiende groep Hugenoten had meer kerkruimte nodig.

foto 27

De godenbeelden op de balustrade van de door Adriaan Dortsman in 1671 ontworpen gevel van **Museum van Loon (nrs. 672 - 674)** verwijzen naar de Oostzeehandel van de uit Vlaanderen afkomstige opdrachtgever Jeremias van Raey. Hij handelde in graan (de godin Demeter), ijzer (de god van het vuur Hephaistos), wapens (de oorlogsgod Mars). De godin Pallas Athena verwijst naar wijsheid en beheerste oorlogsvoering. Van Raey bewoonde nr. 674 en verhuurde nr. 672 aan de schilder Ferdinand Bol. Van 1884 tot de jaren '60 van de vorige eeuw woonde de regentenfamilie Van Loon er. Na een restauratie werd het in 1972 als Museum van Loon in gebruik genomen

Tegenover dit museum **SB nr 615** aan SB staat een koopmanshuis uit 1715 met een bijzonder mooie halsgevel in Lodewijk XIV-stijl. De halsgevel wordt opgesierd met dolfijnen. met links een Triton, die op een hoorn blaast. Rechts zit Arion, een Griekse zanger, die door een dolfijn van de verdrinkingsdood gered zou zijn. Het beeldhouwwerk van Anthonie Turck past bij Amsterdam, dat haar rijkdom verdiende met de handel over zee. Deze architect/beeldhouwer blies in Amsterdam eind 17^e- begin 18^e eeuw de traditie van gebeeldhouwde geveltopen nieuw leven in.

Het fotografiemuseum Foam (SB nr 609), gevestigd in een voormalig stalgebouw uit 1685, werd in 1861 door Cornelis Outshoorn verbouwd tot museum. De toenmalige bewoner Carel Fodor liet na zijn dood een kunstcollectie en twee woonhuizen met een pakhuis na aan de gemeente Amsterdam. Rond 2000 vestigt zich het Fotografiemuseum Foam in het gebouw, dat sindsdien veel bezoekers trekt.

De in 1923 opgeleverde **Johanna Borskibrug (brug 41)** werd ontworpen door Piet Kramer. De natuurstenen zuilen aan weerskanten dragen de keizerskroon met het wapen van Amsterdam en de letters SPQA (de afkorting van Senatus Populusque Amstelodamensis, 'Senaat en het volk van

Amsterdam'), een grapje van Kramer, die werkte voor de Dienst der Publieke werken.

Het grote monumentale pand **na de brug aan SB** op de hoek van de Vijzelstraat is het voormalig hoofdkantoor van de **Nederlandsche Handel-Maatschappij**, de voorloper van ABN AMRO. Architect Karel de Bazel (1869 - 1923) ontwierp dit gebouw. De gebeeldhouwde deur van een bankkluis met 'safe deposit' erboven in de zijgevel, verwijst naar de oorspronkelijke functie van het gebouw (foto 28). Sinds 2007 huist hier het Stadsarchief Amsterdam.

Foto 28

In 1970 werd dit bankgebouw via een ondergrondse tunnel onder de Keizersgracht (**de poentunnel**) verbonden met de 'Vijzelbank' van ABN AMRO.

In het gotisch aandoende gebouw **nrs. 569 – 571 aan SB** was het Meertensinstituut gevestigd, waar J. Voskuil zijn romancyclus 'Het Bureau' schreef.

Op **de nrs. 606 - 608 aan BB** staat de grootste halsgeveltweeling van Amsterdam (1732). De rijkversierde geveltoppen zijn van Ignatius van Logteren.

Met hun indrukwekkende geveltoppen en geveldecoraties zorgden Ignatius van Logteren en zijn leermeester Anthonius

Turck voor een zodanige sensatie in Amsterdam dat gesproken wordt over de 'Derde Bloeiperiode van de Beeldhouwkunst'.

Op **nr. 566 aan BB** ligt de voormalige **Gereformeerde Kerk** in 1888 in neogotische stijl ontworpen door Gerlof en Abraham Salm. Een plaque aan de voorgevel verwijst naar de dood van de koster en de predikant, die beiden door de Duitsers werden doodgeschoten, nadat ze in een van de bijgebouwen wapens hadden gevonden.

Direct na de brug over de Leidsestraat ligt aan **SB nr. 566** een oorspronkelijk in 1891 door Jan van Looy als kantoor voor het Amerikaans verzekeringsbedrijf New York Life Insurance Company ontworpen hoekpand. De letters NY (New York) verwijzen er nog naar. Vervolgens vestigde zich designmeubelenzaak Metz & Co zich in het warenhuis, waarvoor Gerrit Rietveld de glazen koepel met het opschrift METZ ontwierp. In 2023 verbouwde het Architectenbureau MVDROV het voormalige warenhuis, waar tot voor kort een Amerikaans kledingbedrijf was gevestigd, om tot het Nio House: een showroom voor Chinese elektrische auto's.

**LET OP! MINDER VAART! JE NADERT EEN
ONOVERZICHTELIJK KRUISPUNT: NAAST
TEGENLIGGERS KUN JE VAN BB ALS SB
(RONDVAART)BOTEN VERWACHTEN**

GA VOOR BRUG BB UIT DE LEIDSEGRACHT OP

De Leidsegracht markeert de grens tussen de Derde (1614) en Vierde Uitleg (1660), waarbij de grachten in oostelijke richting verder werden doorgetrokken in de richting van de Amstel. Een gevelsteen op **nr. 39** verwijst naar het geboortehuis van **Cornelis Lely**, de bedenker van de drooglegging van de Zuiderzee en de Afsluitdijk (foto 29).

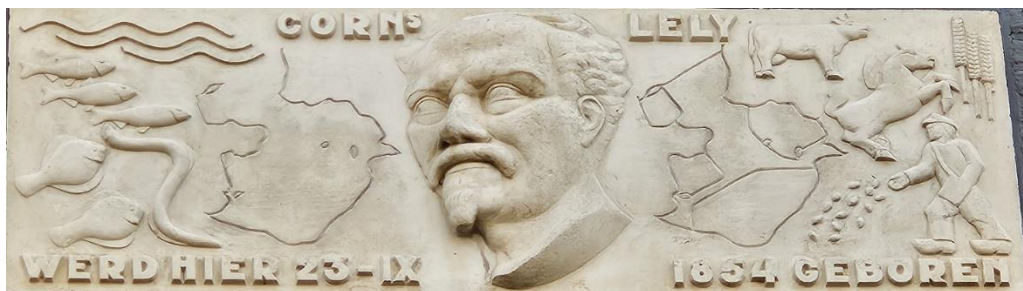

foto 29

**JE NADERT DE PRINSENGRACHT, MINDER VAART EN
LAAT DE BOEG KIJKEN OF ER GEEN BOTEN AANKOMEN
AAN SB EN STEEK DE PRINSENGRACHT OVER**

**GA AAN HET EIND VAN DE LEIDSEGRACHT BB UIT DE
SINGELGRACHT OP**

Aan **BB** ligt **Hotel Americain**, in 1882 lag hier nog het oude Americain gebouw, naar ontwerp van Cornelis Steineweg, waarbij Eduard Cuypers (foto 30) assisteerde bij de uitvoering.

foto 30

In 1902 maakte het plaats voor het huidige in Jugendstil ontworpen hotel naar ontwerp van Willem Kromhout en H. G. Jansen.

LET OP TEGEMOETKOMENDE RONDVAARTBOTEN

Naast het voormalige verenigingsgebouw van de Vrije Gemeente (1880), tegenwoordig poppodium **Paradiso**, ligt aan **BB** op een peperduur braakliggend terrein het **Nail House** van Leonard van Munster (foto 31). Als protest tegen het kunstbeleid van de gemeente plaatste hij daar een klein blauw huisje. Het is gebaseerd op een Chinees fenomeen, waarbij eenlingen niet wijken voor megalomane plannen van projectontwikkelaars of overheid. Van Munster is al jarenlang op zoek naar een werkplek, maar wordt niet gezien door de overheid. Maar na de verkoop van het terrein in 2022 is het Nail House geen lang leven meer beschoren.

foto 31

Aan **SB** lag naast de ingang van het Vondelpark de in 1891 gebouwde Koepelkerk; in 1972 werd de kerk (afb. 32) gesloopt.

foto 32

Vóór het Rijksmuseum, op de hoek van de Stadhouderskade en de Jan Luijkenstraat **aan SB** ligt het voormalige **architectenbureau** van **Eduard (Ed) Cuypers**. In 1899 vestigde Eduard zich in het door hemzelf ontworpen pand tegenover het Rijksmuseum (foto 33). Tientallen architecten leerden bij hem het vak (waaronder Michel de Klerk en Piet Kramer). In die zin zou je kunnen zeggen dat dit architectenbureau aan de basis lag van de Amsterdamse School.

foto 33

In de **stadsvilla aan BB** (foto 38) pleegde Mathilde Willink, de muze van Carel Willink, zelfmoord.

foto 34

Aan **SB** ligt het in 1885 door Pierre Cuypers ontworpen **Rijksmuseum**.

GA SB UIT DE BOERENWETERING IN

Ter hoogte van het **plantsoentje aan BB** lag een **overtoom of overhaal** (foto 35), waar de groenteschuiten op een met vet ingesmeerde helling met behulp van een windas uit het water getrokken werden.

foto 35

In het ernaast gelegen nog uit de 17e eeuw daterende Polderhuis vergaderde het polderbestuur en werden schutgelden geïnd. Tot 1924 was het een horecagelegenheid (Café Biljart Polderhuis).

In het poldergebied langs de Boerenwetering lagen tuinderijen, met aan weerszijden sloten als de Zaagmolensloot (de huidige Albert Cuyp markt) en de Mennonietensloot (op de plek van het Rijksmuseum). Met de bouw van de Pijp en de aanleg van de Ruysdael- en de Hobbemakade begon de verstedelijking.

Het hoekhuis (BB) was de woning van de magisch realist **Carel Willink**. In het plantsoentje staat een borstbeeld van de schilder.

Het naast de voormalige Tekenschool van Cuypers aan **SB** gelegen **Zuiderbad** was oorspronkelijk (1897) gebouwd als een rijwielschool, waar dames leerden fietsen op rijwielen met een heel hoog wiel. Nadat er Engelse fietsen met twee even grote wielen in de handel kwamen, werd de rijwielschool overbodig. In 1912 werd het complex omgebouwd tot een zwembad.

Daarnaast, vóór de Brandweerbrug (nr. 79) ligt eveneens aan **SB Brandweerkazerne Dirk** uit 1897. Amsterdam had als eerste stad in Nederland vanaf 1874 een beroepsbrandweer (foto 36).

foto 36

Ná die brug lag aan **SB** van 1895 tot 1900 het **Circusgebouw der Maatschappij 'Arena'**, waar optredens te zien waren van circus Schumann en circus Renz (foto 37). Er werden ook sportwedstrijden gehouden en op zondag kon je er 'dubbeltjesconcerten' (goedkope muziekvoorstellingen) bijwonen.

foto 37

Ietsjes verder **nr 73 BB** lagen de Heinekenstallen, waar voorheen de paarden voor de bierbrouwerij gestald werden (foto 38).

foto 38

Daar tegenover (**Hobbemakade nr. 23, NH Hotel** lag aan **BB de Koninklijke Waskaarsenfabriek** (van 1850 tot 1906, op de plek van een eerdere waskaarsenmakerij (foto 39).

foto 39

De fabriek was berucht vanwege de walm die hij verspreidde. Piet Mondriaan, Isaac Israëls en George Breitner schilderden meermaals de vrouwen (de zogenaamde 'waspitten') die daar voor een hongerloontje werkten (9 cent per uur) soms wel 36 uur achter elkaar. Met een pontje staken de vrouwen over naar de fabriek (foto 40). Mondriaan woonde in 1895 een paar

maanden schuin tegenover de fabriek. In 1906 werd de fabriek afgebroken.

foto 40

De aan **BB** op de hoek van de **Albert Cuypstraat** gelegen voormalige diamantslijperij werd omgebouwd tot een hotel; een grote afbeelding van een blauwe reiger (Adele Renault, 2018) siert de gevel.

Nadat een deel van de prostitutie uit het Centrum werd verbannen, ontstond er in De Pijp een uitgaanscentrum met een geanimeerd nachtleven. Aan **SB** lag bij de waskaarsenfabriek een woonbuurtje met een twijfelachtige reputatie, Duivelseiland genaamd, waar de prostitutie welig tierde. Na de sloop van dit buurtje verhuisde de prostitutie naar de overkant van het water. Eduard Jacobs, een van de eerste cabaretiers in Nederland, die regelmatig in De Pijp optrad, stelde in liedjes als 'Op de Ruysdaelkade' de dubbele moraal en de prostitutie aan de kaak: 'Zij was zijn prooi zonder genade, op de Ruysdaelkade'. Rond 1900 waren zijn cabaretelijke liedjes zeer gewaagd. De typisch Nederlandse vorm van prostitutie, **de raamprostitutie**, tref je nog steeds aan op de Ruysdaelkade, zoals te zien aan de rode lampen aan **BB**.

De **floating islands** zijn aangeplant door de Natuur- en Milieugroep 'De Pijp'. De drijvende watertuinen in de Boerenwetering zien er niet alleen mooi uit, maar zijn ook bedoeld om de waterkwaliteit te verbeteren. De tuintjes trekken

insecten en watervogels, mosselen en vissen aan. Ze worden vanuit bootjes onderhouden door vrijwilligers.

Wanneer je in de 19^e eeuw over de Boerenwetering roeide, zou je ter hoogte van de Rustenburgerstraat dit uitzicht hebben (foto 41); de Boerenwetering had toen nog een landelijk karakter.

foto 41

Het naast het verenigingsgebouw van R&ZV de Amstel gelegen **Shell station** (foto 42) dateert uit 1954 en werd net als het clubgebouw door Arthur Staal ontworpen. Destijds was het gebouw een eye-catcher. Jammer dat het oorspronkelijke gebouw later verbouwd werd.

foto 42

Je bent weer terug bij de club.